

*Мр Предраг Цветковић,
асистент, Правни факултет, Ниш*

Међудржавни споразуми као извори међународног инвестиционог права

Резиме

Потреба изналажења адекватних правних концепција регулисања страних инвестиција и положаја страних инвеститора узроковала је настајак нове гране међународног трговинског права: међународног инвестиционог права (МИП). Најважнији извори МИП-а су универзални, регионални и билатерални међународни споразуми којима се утврђују принципи и правила правног режима и заштите иностраних улагања. Споразуми универзалног важења и примене уређују само поједине аспекте страних инвестиција: решавање инвестиционих спорова и осигурање. Када је реч о материјално-правном регулисању, и поред најгора различитих међународних организација још увек не постоји правни акт који би на глобалном нивоу дефинисао правила и принципе правног режима иностраних инвестиција. Регионални споразуми само делимично успевају да дефинишу адекватне правне оквире за страна улагања. У израђивању оваквог оквира више успеха постигнуто је билатералним споразумима о третирану и заштити страних инвестиција, који дејално и потпуно правно регулишу инвестиције држављана једне стране уговорнице у другу државу уговорницу билатералног споразума. Значајан ниво усаглашености присутан је и код споразума који предмет регулисања ограничавају на одређени сектор привреде, као што је то случај са Повељом о енерџији.

Кључне речи: *стране инвестиције, заштитна страна инвестиција, FDI, ICSID, Водичи Светске банке, Мултилатерални споразум о инвестицијама (MAI).*

Увод

Једна од последица “глобализације” је покушај стварања правног оквира за третман и заштиту страних инвестиција на међународном нивоу којим би се установили принципи и правила уређивања права и обавеза иностраних улагача, као и ефикасни инструменти заштите страних инвестиција. Креирање адекватног регулаторног оквира за инострана улагања неопходан је предуслов ун-апређења прекограничних токова капитала. Такав оквир значајан је како за земље у развоју, чије економије имају латентни проблем мањка капитала, тако и за развијене државе, с обзиром на потребу таквих држава да се одговарајућим правним инструментима омогући економски оправдана алокација капитала чија оплодња није могућа или исплатива у земљи његовог порекла.

За међународне изворе који уређују третман и заштиту иностраних улагача и страних инвестиција у теорији се употребљава генерични назив “међународно инвестиционо право” (у даљем тексту: МИП). МИП се од стране теоретичара дефинише као “скуп норми међународног порекла којима се уређују транснационална улагања капитала и са њим повезане делатности приватних предузетника, као и модалитети заштите имовине страног инвеститора”. Треба напоменути да ова дефиниција све чешће у појам инвеститора укључује и државе, државне агенције, невладине организације и сл.

Рад има за циљ упознавање са међудржавним споразумима као изворима МИП. Основни циљ рада је да се изнесу основне карактеристике ових документа, чији принципи и правила могу бити од значаја за уређивање материје страних улагања на нивоу Србије и Црне Горе.

I Систем извора међународног инвестиционог права

Процес настанка извора МИП карактерише супротстављање два правно-политички једнако оправдана захтева: тежњу инвеститора да за свој капитал осигура најповољнији могући третман и заштиту, са једне, и легитимног права државе да уређује економске и правне оквире инвестирања, са друге стране. Разноликост форми извора МИП условљена је управо потребом да се, користећи правне инструменте и изворе различите природе, ова дихотомија сведе на разуман и пре свега остварљив компромис.¹⁾

Извори МИП могу се поделити према више критеријума.

Најпре, с обзиром на ниво регулисања, ови извори могу се поделити опште, регионалне и билатералне.

Према критеријуму предмета уређивања, могу се разликовати: а) извори МИП који уређују материјално-правна питања у вези са страном инвестицијом;²⁾

1. Дефиниција наведена према: Commeaux, Paul, Kinsella, Stephan, „Protecting Foreign Investment under International Law: Legal Aspects of Political Risk“, Oceana Publications Inc, New York, 1997, стр. 49.

б) извори МИП чија правила регулишу процедуру остваривања и заштите права страног инвеститора и заштите саме стране инвестиције³⁾, и ц) извори МИП који садрже правила о гаранцијама и осигурању страних инвестиција.⁴⁾

Према појавним облицима (форми) извора МИП могу се разликовати:

а) међудржавни споразуми (мултилатерални, регионални, билатерални и секторални);

б) међународни документи са карактером тзв. “меког права” (енг. “soft law”)⁵⁾

ц) међународно обичајно право и правни принципи⁶⁾.

Систематизација извора МИП према формално правном критеријуму преовлађује у већини доступних радова који се баве материјом правног режима и заштите страних инвестиција.⁷⁾

2. Норме материјално-правног карактера уређују параметре “правне ситуације инвестиције”, односно права и обавезе инвеститора. У комплетној анализи ове “правне ситуације” неопходно је узети у обзир, поред применљивих међународних извора, и правну регулативу државе-рецептора капитала (државе домаћина).
3. Процесноправне норме МИП инструмент су гаранције правичног, објективног и од политичких потреба државе домаћина независног остваривања и заштите права инвеститора пред органима државе домаћина, специјализованим међународним форумима и трговинским арбитражама. Типичан пример извора МИП који садржи оваква правила је Конвенција ICSID (више о овој Конвенцији у делу II тач. 1. 2. овог прилога).
4. На овом месту потребно је напоменути због чега су извори МИП који уређују гаранције и осигурања страних инвестиција издвојени у посебну категорију. Ради се о изворима који садрже норме о процедуралној заштити (у већој мери), али и о третману инвестиција и инвеститора као предуслову издавања гаранција и осигурања инвестиција. Ова амбиваленција је довољан разлог против децидираног одређивања за “материјално-правну” или “процесноправну” природу ових извора.
5. Ови извори МИП садрже норме „меког нормативитета”, са природом блиском *lex mercatoria*. У ове изворе доступна литература убраја: Водиче Светске банке за третман директних страних инвестиција (“World Bank Guidelines on Treatment of Foreign Direct Investment”), објављене 1992. године (пун текст Водича објављен је у Shihata, Ibrahim, *Legal Treatment of Foreign Investment*, Martinus Nijhoff Publishers, 1993, стр. 155-179) и Водиче OECD-а за мултинационалне компаније (“OECD Guidelines for Multinational Enterprises”). Текст документа доступан је на сајту OECD-а www.oecd.org). Више о појму “soft law”-а и његовим изворима у: Seidl-Hohenveldern, *International Economic Law*, 2nd edition, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht/Boston/London, 1992, стр. 42-45.
6. У теорији се сврставање општих правних принципа и међународног обичајног права у изворе МИП правда садржином чл. 38. Статута Међународног суда правде, који упућује на ове изворе као изворе међународног права. Више о томе у: Sornorajah, *International Law on foreign investments*, Cambridge University Press, 1994, стр. 72, напомена бр. 111.
7. Видети: Commeaux, Paul; Kinsella, Stephan, **Protecting Foreign Investment under International Law: Legal Aspects of Political Risk**, Oceana Publications Inc, New York, 1997; Dolzer, Rudolf, Stevens, Margarete, **Bilateral Investment Treaties**, International Centre for Settlement of Investment Disputes, 1995; Sornorajah, M, **The International Law on Foreign Investment**, Cambridge University Press, 1994; Theodorou, Heleni, **Investitionsschutzverträge vor Schiedsgerichten**, Duncker & Humblot, Berlin, 2000; Zagel, Gudrun, **Auslandsinvestitionen in Lateinamerika**, Duncker&Humblot erlin, 2000.

У даљем излагању биће дате основне карактеристике међународних споразума као извора МИП.

II Међудржавни споразуми као извори међународног инвестиционог права

1. Универзални мултилатерални споразуми

На међународном нивоу је још почетком прошлог века било покушаја хармонизације правила о третману и заштити страних инвестиција.⁸⁾ У оквиру међународних институција такође су присутни напори усмерени ка стварању мултилатералног споразума који би на адекватан, свеобухватан и за универзалну заједницу држава прихватљив начин регулисао све аспекте правног режима иностраних инвестиција.

На универзалном плану нема међудржавног споразума обавезног дејства који би уређивао искључиво материјалноправни режим страних инвестиција, мада је таквих покушаја било још почетком прошлог века. Последњи и најамбициознији покушај креирања Мултилатералног споразума о инвестицијама (MAI) предузет је у оквиру Организације за економску сарадњу и развој (OECD), али без коначног резултата.

Процесноправне норме којима се штите права и обавезе страних инвеститора садржане су у Конвенцији о решавању инвестиционих спорова између држава и држављана других држава. Сврсисходност и правна вредност ове Конвенције потврђени су како бројем држава које су је ратификовале, тако и бројношћу конкретних инвестиционих спорова који су решени или се решавају у оквиру Центра за решавање инвестиционих спорова основаног Конвенцијом.⁹⁾ Универзални карактер примене има и Конвенција о оснивању мултилатералне Агенције за гарантовање инвестиција (MIGA).

1. 1. Предлог мултилатералног споразума о инвестицијама

Већ је речено да је напор земаља OECD-а био усмерен ка стварању Мултилатералног споразума о инвестицијама (енг. „Multilateral Agreement on Investment-MAI”).¹⁰⁾ Циљ MAI био је установљавање широког универзалног оквира са високим стандардом либерализације правног третмана међународних инвестиција,

8. Овакви покушаји јављају се већ тридесетих година прошлог века. И приликом рада на Хаванској повељи (која је претходила ГАТТ-у “1947”) било је предложено усвајање тзв. “Investment Chapter”, које је дизајнирао чувени економиста Џон Мајнард Кејнс (John Maynard Keynes).

9. Према стању од 29. јануара 2003. године (подаци са сајта www.worldbank.org/icsid) у оквиру Центра за решавање инвестиционих спорова решено је 69 спорова, а 46 је у процесу решавања.

њихове заштите и ефикасном процедуром решавања инвестиционих спорова (ст. 6. Преамбуле МАИ). Да би се то остварило, није био потребан никакав “квантни скок”, већ консолидовање постојећих, у овој области важећих, принципа. Споразум је најпре требало да потпишу земље чланице ОЕСД-а, а потом и остале државе. Преговори су, међутим, запали у тешкоће и рад на споразуму је обустављен октобра 1998. године.¹¹⁾

Разлози неуспеха преговора су бројни. Најпре, није било интереса крупних мултинационалних компанија за документом универзалног важења који би свеобухватно уредио правни режим страних инвестиција (третман, заштиту, решавање спорова). Из њиховог угла, такав споразум био би скуп политички усаглашених и “подобних” принципа, проистеклих из академских разматрања, без стварне и непосредне важности за њихово пословање. Даље, усвајању Споразума успротивили су се опоненти неконтролисане глобалне економске либерализације, који су сматрали МАИ правном формом овог процеса.¹²⁾ Њихов основни приговор био је да је у креирању текста Предлога учествовао уски круг земаља чланица ОЕСД-а, уз готово конспиративно договарање о његовој садржини. Ипак, основни разлог за неуспех преговора јесте изражено неслагање о кључним питањима изузетака и ограничења у примени споразума, односно нивоу либерализације који је, према критичарима, ограничавао економски суверенитет држава и њихово право остваривања државних и друштвених интереса у области екологије, радноправне регулативе, промоције нових технологија и заштите тзв “сектора културне индустрије”. Тако је покушај стварања универзалне међуна-

10. Пун текст последњег предлога овог документа, као и званични коментар усаглашеног текста, (“Commentary to the MAI Negotiating Text as of 24. April 1998”) доступан је на адреси www.oecd.org.

11. Више о историјату у: Eichhorn, Andreas, MAI das Multilaterale Abkommen über Investitionen; Eine Analyse des Vertragsentwurfes vom 24. April 1998, Salzburg, 1999, стр. 56.

12. У доступним радовима напомиње се да је оштрица напада била усмерена једнако и на Споразум о светској трговинској организацији (WTO), као и на Северно-амерички споразум о зони слободне трговине (NAFTA), али не и на Повељу о енергетици (Energy Charter Treaty-ECT; више у делу II тач. 4. овог Прилога). Разлог оваквог различитог приступа налази се у подршци Европске уније Повељи као инструменту спровођења стратегије економских (пре свега европских) интеграција. Споразум МАИ није имао ту врсту политичке подршке. За тако нешто пресудан је био резервисан став Сједињених Америчких Држава, што се у литератури објашњава тврђом да “САД у принципу не подржавају мултилатералне споразуме чији нису главни покретач и креатор”. У прилог ове тезе иде констатација да САД нису приступила поменутој Повељи о енергетици, с обзиром да је реч о споразуму чије су основне контуре усаглашене у од стране земаља Европе, а пре свега Европске уније. Релевантност МАИ као правног документа, и поред неусвајања његовог текста, није мала. У највећем броју новијих монографија чији је предмет правни режим међународних инвестиција проучавају се и концепти и решења из предлога МАИ, а искуства из рада на његовом тексту јесу и биће значајна за напоре уједначавања правне регулативе страних инвестиција. У нашој литератури упућујемо на: Вукадиновић, Радован, Међународно-правна заштита страних инвестиција, Право и привреда бр. 5-8/2002, стр. 453-463.

одне конвенције о правном режиму и заштити страних инвестиција остао недовршен.

За наставак рада на стварању “међународног инвестиционог кодекса” погодан форум могла би представљати Светска трговинска организација (WTO). Треба напоменути да је материја страних инвестиција, барем када је реч о Општем споразуму о царинама и трговини, који је претходио WTO, била у другом плану. Међутим, у Споразуму о WTO из 1994. године одређен значај дат је правном режиму иностраних улагања. Наиме, саставни део овог Споразума чини Споразум о инвестиционим мерама које се односе на трговину (Agreement on Trade Related Investment Measures-TRIMs).¹³⁾ TRIMs споразумом државе чланице одричу се примене било које мере у области регулисања страних инвестиција која није у складу са одредбама члана III и члана XI GATT-а.¹⁴⁾ У појединим радовима указује се и на потенцијал Општег споразума о трговини услугама (General Agreement on Trade in Services-GATS)¹⁵⁾ да представља основ усаглашавања правне регулативе страних инвестиција, с обзиром да се њиме државе чланице WTO обавезују да: дозволе слободан приступ страним компанијама које пружају услуге (видети чл. XVI GATS); гарантују овим компанијама третман најповлашћеније нације (видети чл. II GATS) и национални третман (видети чл. XVII GATS), као и да све одлуке домаћих органа који се тичу трговине услугама буду непристрасне, разумне и објективне (видети чл. VI GATS).¹⁶⁾

Идеја да WTO буде правни форум стварања глобалног споразума о страним инвестицијама је свакако оправдана. Реч је о организацији чији ауторитет даје гаранцију да ће основни недостатак MAI (ограничен круг држава које су учествовале у његовој изради, што је неминовно резултирало једностраним решењима неприхватљивим за државе које нису могле утицати на формулисање текста предлога MAI) бити елиминисан, те да ће евентуални будући споразум моћи да буде “универзално применљив”. Да ли ће полазне основе бити Предлог MAI, GATS

13. Пун текст споразума налази се на сајту WTO: www.wto.org.

14. Видети чл. 2. TRIMs-а. Члан III GATT-а предвиђа примену националног третмана, а члан XI елиминацију квантитативних рестрикција држава као инструмента регулисања увоза и извоза.

15. Sacerdoti, Giorgio, *The Sources and Evolution of International Legal Protection for Infrastructure Investment Confronting Political and Regulatory Risks*, стр. 7; Чланак презентован на конференцији „Private Infrastructure for Development: Confronting Political and Regulatory Risks“, 8-10-September 1999, Rome, Italy. Пун текст GATS-а налази се на сајту: www.wto.org.

16. Оцене присутне у литератури да се GATS има сматрати “првим мултилатералним споразумом о о инвестицијама, мада дејства ограниченог само у сектору услуга, али са потенцијалом да прерасте у глобални споразум о инвестицијама” (Sacerdoti, оп. цит. стр. 10) тешко се могу сматрати разумним и реалним. Инвестиције у производњу и индустрију битно се разликују од оних у области услуга управо по волумену социјалних, економских, политичких, и, на крају, правних питања која се имају узети у разматрање. Управо су страна улагања у сектор индустрије и производње та која са собом носе стварне економске и политичке тешкоће, због којих је отежано стварање правног оквира за стране инвестиције који би имао универзално територијално важење и свеобухватни предмет регулисања.

или TRIMs није од пресудног значаја. Чињеница је да одсуство универзалног споразума о правном регулисању иностраних инвестиција штети државама које желе да привуку инострани капитал, али и мултинационалним корпорацијама чији је циљ улазак и такмичење на новим тржиштима. Јединствени регулаторни оквир би свакако смањио административне трошкове и правну несигурност, два значајна фактора за доношење и садржину инвестиционе одлуке.

1.2. Конвенција о решавању инвестиционих спорова између држава и држављана других држава (ICSID Конвенција)

Материјалноправни аспект третмана и заштите страних инвестиција још увек нема свој правни израз у акту универзалног територијалног важења и свеобухватног предмета уређивања. Са друге стране, процедурални аспект заштите страних инвестиција на глобалном нивоу уређен је Конвенцијом о решавању спорова између држава и држављана других држава.¹⁷⁾ Конвенција је настала у време ескалације конфликта између развијених држава и земаља у развоју у односу на третман и заштиту иностраног капитала. Њоме је основан Међународни центар за решавање инвестиционих спорова (ICSID),¹⁸⁾ као неутрални форум непосредног решавања спорова између државе у чију се економију инвестира (држава домаћин; рецептивна држава) и страног инвеститора. Центар је основан под окриљем Светске банке, чиме се обезбеђује и неопходно правно-политичко залеђе.

Формирањем Центра требало је подстаћи дефинисање јасних правних критеријума решавања инвестиционих спорова и тиме допринети деполитизацији сукоба рецептивних држава и страних инвеститора, односно утицати на елиминисање “посредничког ауторитета” државе порекла инвеститора који води спор против државе домаћина.¹⁹⁾

1.3. Конвенција о оснивању мултилатералне агенције за гарантовање инвестиција

Мултилатерална агенција за гарантовање инвестиција (MIGA) основана је Конвенцијом,²⁰⁾ чији је текст усаглашен од стране Савета гувернера Светске

17. *Convention on the Settlement of Investment Disputes Between States and Nationals of Other States*; пун текст документа доступан је на сајту: www.worldbank.org; Према стању од 29. јануара 2003 године (подаци са сајта www.worldbank.org/icsid) Конвенцију су потписале 153 државе. Од тог броја, 138 земаља је депоновало инструменте ратификације. СР Југославија је, према овом извору, Конвенцију потписала 31. јула 2002. године, али још увек није депоновала инструмент ратификације.

18. ICSID је скраћеница од „International Center for the Settlement of Investment Disputes“. Конвенција којом је овај центар основан у литератури назива ICSID Конвенцијом (енг. “ICSID Convention”).

19. Овде треба напоменути да највећи број билатералних споразума о заштити инвестиција у делу о решавању спорова поводом и у вези страних улагања предвиђа могућност њиховог решавања у оквиру ICSID Центра. Више у: Dolzer, Rudolf, Stevens, Margarete, *Bilateral Investment Treaties, International Centre for Settlement of Investment Disputes, 1995*.

банке. Као и приликом доношења ICSID Конвенције, Светска банка је била главни покретач стварања и креатор правног регулационог оквира и рада Агенције.²¹⁾ Циљ оснивања MIGA је подршка инвестиција у земље у развоју, а посебно приватних инвестиција (видети ст. 1. и 2. MIGA Конвенције). Ова Конвенција као документ универзалног важења обезбеђује могућност осигурања инвестиција од некомерцијалних ризика у случајевима када се такво осигурање не може добити од комерцијалних осигураваача и националних агенција за осигурање (на пример, HERMES у Немачкој, OPIC у САД²²⁾). Тиме Агенција стимулише улагања која без такве подршке не би могла бити реализована.²³⁾

2. Регионални мултилатерални споразуми

Немогућност стварања универзалног правног оквира третмана и заштите страних инвестиција условила је потребу дефинисања правног режима страних улагања на регионалним нивоу. Покретачка снага овог процеса била је економска нужност либерализације кретања капитала у циљу адекватне регионалне алокације економских ресурса.

Оваквих споразума има више. Најпознатији од њих су: Северноамерички споразум о зони слободне трговине (енг. "North American Free Trade Agreement")²⁴⁾ из 1992. године, чији су главни покретач Сједињене Америчке Државе; Четврта "Lomé" Конвенција²⁵⁾, која садржи основне принципе економских односа између држава ЕУ и земаља АСР (земље Азије, Кариба и државе пацифика)²⁶⁾;

20. „*Convention establishing the Multilateral Investment Guarantee Agency*”. Пун текст документа доступан је на сајту www.miga.org.
21. Конвенција је на снагу ступила 12. априла 1988. године. Према подацима из децембра 2002. године MIGA има 160 држава чланица. Од тог броја 138 држава су земље у развоју а 22 су развијене земље. У процесу испуњавања услова за чланство је 11 земаља. СФРЈ је Конвенцију прихватила 1991. године, али Савет гувернера агенције није прихватио ратификацију образлажући то политичким ставом о непризнавању Југославије. СР Југославија је примљена у чланство априла 2002. године и сврстана је у државе у развоју, као и већина држава у транзицији.
22. Више о овом програмима у: Ђирић, Александар, Правни оквири заштите страних директних инвестиција, Право и привреда бр. 5-8/2002, стр. 471-490.
23. Више о документима којима се уређује рад Агенције и ризицима за које MIGA издаје гаранције у: Цветковић, Предраг, Политички ризици подобни за издавање MIGA гаранција, Право и привреда, 5-8/2002, стр. 715-724.
24. Енглески назив споразума је „*North American Free Trade Agreement-NAFTA Agreement*”. Споразум је закључен 17. децембра 1992. године између Америке, Канаде и Мексика. Текст споразума доступан је на сајту www.nafta.org. Споразумом се у начелу регулишу питања трговине, док је материја правног регулационог оквира инвестиција предмет уређивања у мери у којој “зависност трговине и инвестиција захтева истовремено дефинисање правног режима инвестиционих баријера” (наведено према). Правни третман и заштита инвестиција предмет су поглавља XI Споразума. Садржином и принципима NAFTA Споразум следи либерални тренд америчких билатералних споразума о третману и заштити инвестиција. Више у: Shihata, Ibrahim, *The World Bank in a Changing World, Selected Essays and Lectures*, Vol. II, 1998, стр. 407-415.

Споразум између владе Брунеја, Републике Индонезије, Малезије, Републике Филипина, Републике Сингапура и Краљевине Тајланда о промоцији и заштити инвестиција (енг. Agreement of Southeast Asian Nations-ASEAN), потписан децембра 1987. године. Одлука “Андеан групе” (“Decision No. 291 of the Commission of the Cartagena Agreement, 21. march 1991”) којом је замењен тзв. “Картагена” споразум из 1969.²⁷⁾

3. Билатерални споразуми о заштити инвестиција²⁸⁾

Билатерални споразуми о заштити инвестиција (енг. “Bilateral Investment Treaties”; у наставку BITs) сматрају се, по критеријуму реалне примене и распрострањености, најважнијим извором међународног инвестиционог права. Овим споразумима стране уговорнице осигуравају одређени стандард поступања и третмана инвестиција субјектата под суверенитетом једне државе уговорнице на територији друге државе уговорнице са циљем узајамне заштите капитала и остваривања правне сигурности.²⁹⁾

Почетак експанзије ових уговора временски је смештен у шездесете и седамдесете године прошлог века, када су државе у развоју својом бројношћу у Генер-

25. Енглески назив Конвенције је „Fourth ACP-EEC Convention“; Конвенцију су 15. децембра 1989. године потписале државе чланице ЕУ (тада Европске заједнице) и АCP земаља ((енг. “Asian, Caribbean and Pacific Countries”). Текст Споразума доступан је на адреси: http://www.oneworld.org/acpsec/gb/lome4_e.htm. Конвенција садржи одредбе о слободној трговини и механизме успешне економске сарадње, али и правила о мерама и принципима чије спровођење доприноси промоцији и подршци инвестиција из земаља ЕУ у привреди АCP држава. Правила о стандарду третмана ових инвестиција садржана су у члановима 258-273 Конвенције.
26. Када је реч о правном режиму заштите инвестиција из држава ЕУ у државе Источне и Централне Европе, треба напоменути да споразуми о асоцијацији које је ЕУ закључила са неким од ових држава садрже одређене оквирне и начелне норме о условима инвестирања и потреби пружања генералне заштите страна уговорница. Текст ових споразума налази се у публикацији „International Investment Instruments: a Compendium“, UNCTAD/DITE/3/ (Vol. I-IX), United Nations, New York and Geneva, 2002.
27. Потписници овог споразума, односно чланови “Андске групе” су Боливија, Чиле, Еквадор и Перу. Више о овим и другим старијим регионалним споразумима чији је предмет правни режим иностраних улагања у: Tschofen, Franziska, Multilateral Approaches to the Treatment of Foreign Investment, студија објављена у: Shihata Ibrahim, *Legal Treatment of Foreign Investment*, „The World Bank Guidelines“, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht/Boston/London, 1993, стр. 268-281.
28. Претеча BITs су уговори о пријатељству, трговини и поморству (енг. Treaties of Friendship, Commerce and Navigation-FNC). FNC споразуми потичу из XVIII века. Најпре су склапани између развијених држава са циљем уређивања привредног саобраћаја између ових држава и њихових држављана. Након завршетка Другог светског рата FCN губе на значају, јер су њихове формулације биле исувише генерализоване и амбивалентне. Више о FCN споразумима у: Banz, Michael, *Völkerrechtlicher Eigentumschutz durch Investitionsschutzabkommen; insbesondere die Praxis der Bundesrepublik Deutschland seit 1959*, Duncker&Humblot, Berlin 1988, стр. 20.
29. Дефиниција пренета из Dolzer-Steevens, оп. цит, стр. 81.

алној скупштини УН успеле да изгласају резолуције чија су решења у односу на третман и заштиту инвестиција и права страних инвеститора противречила владајућој пракси и мишљењима политичких и економских кругова држава извозница капитала. Стога су се ове земље окренуле пракси закључивања ВІТs, и тиме су за своје инвеститоре и капитал обезбеђивале одговарајући ниво третмана и заштите.³⁰⁾

Флексибилност ових уговора је њихова основна предност у односу на мултилатералне споразуме. Неопходну сагласност воља је лакше постићи због непостојања потребе за усклађивањем различитих интереса већег броја држава. Сем тога, једном потписан и ратификован билатерални уговор лакше је касније уподобити специфичним потребама праксе, при чему је процедура преговарања о измени уговора елемент готово свих модерних ВІТs.

4. Секторални споразуми: Повеља о енергији

Немогућност реализације идеје о стварању правног инструмента глобалног важења за уређивање правног режима страних инвестиција (видети излагање у делу I тач. 1. 1.) приморала је пословне и политичке кругове да се окрену закључивању споразума чији ће предмет бити ограничен на одређене секторе привреде.

Пример (за сада једини) секторалног споразума о правном режиму и заштити страних инвестиција је Повеља о енергији.³¹⁾ Потписана је у Лисабону 1994. године, а на снагу је ступила 1998. Представља инструмент правног регулисања инвестиција у области енергетике.³²⁾ Успешно окончање преговора о њеном доношењу, као и велики број ратификација,³³⁾ указује да је дефинисање режима

30. Број ових уговора према евиденцији ICSID Центра (www.worldbank.org/icsid) је преко 1800. Највећи број закључила је Немачка (112). Према овој евиденцији, СР Југославија је склопила седам оваквих уговора: са Аустријом, Кином, Египтом, Француском, Немачком, Холандијом и Шведском. Након политичких промена октобра 2000. године склопљени су, поред поменутих, и споразуми са Италијом ("Службени лист СРЈ", додатак Међународни уговори бр. 1. од 11. маја 2001. године"), Украјином ("Службени лист СРЈ", додатак "Међународни уговори". бр. 4. од 27. јануара 2001. године), Турском ("Службени лист СРЈ", додатак "Међународни уговори". бр. 4. од 27. јануара 2001. године), Републиком Хрватском ("Службени лист СРЈ", додатак "Међународни уговори" бр. 10. од 9. новембра 2001. године"), Сједињеним Америчким Државама ("Службени лист СРЈ", додатак "Међународни уговори" бр. 12. од 23. новембра 2002. године), и нови Споразум са Аустријом ("Службени лист СРЈ", додатак "Међународни уговори" бр. 1. од 18. јануара 2002. године).

31. Енглески назив Повеље је „Energy Charter Treaty“ (ЕСТ). Пун текст документа доступан је на сајту www.encharter.org. На састанку Европског савета јуна 1990. године, потреба постојања оваквог споразума образложена је неопходношћу пружања помоћи земљама бившег СССР-а, путем подршке опоравку најзначајнијег сектора привреде-енергетике. ЕСТ се састоји од три инструмента: текста Повеље, Финалног акта и документа под називом "Протокол о енергетској ефикасности и односи еколошки аспекти" (eng. Energy Charter Protocol on Energy efficiency and related enviromental Aspect).

материјалноправног третмана односно заштите страних инвестиција³⁴⁾ лакше када је предмет важења тих правила један ограничени сектор привреде (у случају ЕСТ област енергетике).³⁵⁾

Predrag Cvetković, L.L.M.
Assistant Professor, Faculty of Law, Niš

The Treaties as the Sources of the International Investment Law's Rules

Summary

The need for adequate legal concepts for the regulation of foreign investments caused the genesis of the new field of international trade law: International Investments Law. The most important documents of International investments law are the universal, regional and bilateral Treaties, the purpose of which is to define the principles and rules for legal regime applicable to the foreign investments. The treaties of universal validity and applicability regulate only some partial legal aspects from the field of foreign investments: the settlement of investment disputes and the insurance of foreign investments. Regional agreements have only partial success in defining the adequate legal framework for foreign investments. In building such a framework more success is achieved through the the conclusion of Bilateral Investment treaties, which in details and completely regulate the legal aspects of investments made from the nationals of one state-party of the BITs in the other state-party. The high level of harmonization is also achieved in agreements whose subject is restricted to some particular part of economics, which is the case in Energy Charter Treaty.

Key words: foreign investments, the protection of foreign investments, FDI, ICSID, MIGA, World bank Guidelines, MAI.

32. Циљ ЕСТ је “установљавање правног режима у циљу промовисања дугорочне сарадње у области енергетике, заснованог на комплементарности и узајамној користи, у складу са циљевима и принципима Повеље” (чл. 2. ЕСТ).
33. Према информацијама са сајта www.encharter.org, од 15. марта 2003. године, споразум је потписала 51. држава, а ратификовало га је 45 земаља, међу којима су и државе источне, западне и централне Европе, Јапан, Аустралија и државе Медитерана. Русија и Норвешка су уговор потписале, али га још увек нису ратификовале. Повељи су приступиле земље из нашег окружења (Албанија, Бугарска, Грчка, Мађарска), укључујући и све бивше републике СФРЈ.
34. Норме о заштити инвестиција ЕСТ садржи у трећем делу (“Investment promotion and protection”).
35. Ова тврдња трпи приговор да се Повељи нису прикључиле неке од моћних индустријских држава попут Сједињених Америчких Држава и Канаде. Више у: Clive Jones, The European Charter Treaty; студија у The European Energy Market: reconciling competition and Security of Supply, Series of Publications by the Academy of European Law in Treir, editor, Leigh Hancker, 1995, стр. 79-82.